

DEBAT SOBRE QUALITAT DEMOCRÀTICA I PARTICIPACIÓ CIUTADANA

“L'important és poder participar”

Taller amb experts i professionals

RESULTATS DEL DEBAT

Barcelona, 8 de març de 2010

Organitzat per:

Equip de facilitació:

ARC Mediació Ambiental
c. Figuera, 2
22720 Hecho
Tel. 974 37 52 68 - 676.95.49.29
www.mediacionambiental.com
arc@mediacionambiental.com

Índex

PRESENTACIÓ	4
DESENVOLUPAMENT DE LA SESSIÓ	6
RESULTATS DEL DEBAT	8
ALTRES TEMES A CONSIDERAR SUGGERITS PELS PARTICIPANTS:	8
CONTRAST DE LA DEFINICIÓ DE PROCÉS DE PARTICIPACIÓ	9
1. SOBRE LA IMPORTÀNCIA DELS PROCESSOS.....	9
1.1. “Sense processos de participació no hi ha democràcia”	9
1.2. “Els processos de participació gestionen o generen el conflicte?”	11
2. SOBRE QUI PROMOU	12
2.1. “Què pesa més: la societat, el mercat, o la institució?”	12
3. SOBRE EL SEU DESENVOLUPAMENT.....	16
3.1. “Millor individus o associacions?”	16
3.2. “Calen indiscutiblement els experts (professionals) per a desenvolupar processos de participació?”	18
4. SOBRE ELS RESULTATS.....	19
4.1. “Sempre ha d’haver consens?”	19
4.2. “Cal definir uns mínims obligatoris i un sistema de garanties?”.....	20

Presentació

La Direcció General de Participació Ciutadana de la Generalitat de Catalunya va ser creada a finals de l'any 2003 amb l'objectiu **de fomentar la incorporació de la ciutadania en la definició i disseny de les polítiques** que es porten a terme des de les diferents administracions públiques del territori català.

D'acord amb aquest objectiu, la Direcció es va estructurar en **dues àrees d'actuació**: la primera en l'àmbit de la política autonòmica, i la segona, en el de les administracions locals. Des de la primera vessant, **col·labora amb altres departaments de la Generalitat** en el disseny i implementació de processos de participació, així com amb l'estudi, revisió i creació d'espais estables de deliberació.

En l'àmbit de les administracions locals, aquest és el cinquè any que es publica **l'ordre de subvencions per al foment de la participació al món local**, mitjançant la qual es recolza econòmicament diferents actuacions que es porten a terme al territori. Per altra banda, i per tal de donar suport a la societat civil organitzada, ha publicat en diverses ocasions una línia de suport a les entitats per a establir els seus plans de participació interna; recolzament que aquest any s'amplia amb la convocatòria d'ajuts per a desenvolupar accions formatives per a millorar la qualitat democràtica i la participació.

A partir de la valoració d'aquestes i d'altres iniciatives, la Direcció General ha iniciat els darrers anys diverses actuacions amb l'objectiu d'**analitzar i avaluar les diferents eines i mecanismes de participació ciutadana que es venen desenvolupant**.

Fruit d'aquesta voluntat, va encarregar diversos estudis que es troben resumits en la publicació que va editar sota el títol **"Actuacions polítiques i comportament electoral a Catalunya"**, el qual es va sotmetre a deliberació en diferents punts del territori. S'han organitzat també **processos de debat** sobre altres mecanismes de participació com la **iniciativa legislativa popular** (procés que va culminar amb l'aprovació de la Llei 1/2006, de 16 de febrer, de la iniciativa legislativa popular), o la **iniciativa ciutadana municipal**, com a mecanisme per a incidir en els afers d'àmbit local. Per últim, des de finals de l'any passat s'han engegat diversos **debats pel territori per tal d'avaluar el funcionament dels mecanismes de participació**, entesos com una via per a millorar la qualitat democràtica.

Així mateix, i amb l'objectiu de centrar i facilitar l'anàlisi, la Direcció General ha proposat ordenar les diferents formes que té la ciutadania d'intervenir en les polítiques públiques a través de diferenciar tres vies principals:

1. La **iniciativa ciutadana**, com aquelles accions que es desenvolupen des de la ciutadania per incidir en la presa de decisions.
2. L'**acció institucional**, que engloba les actuacions que es porten a terme des de les administracions públiques per incorporar les opinions de la societat en el desenvolupament de les seves polítiques.

3. Els mecanismes de **democràcia directa**, entesos com la forma de participar de manera individual i per la qual la decisió recau directament en la ciutadania

Per tal de complementar aquest anàlisi, i valorar la redacció d'una norma o llibre verd que garanteixi uns mínims de qualitat, aquest any continua convidant a la reflexió a membres d'altres àmbits i sectors, com és el cas del **seminari de debat convocat amb professionals i experts en participació per tal d'avaluar els mecanismes d'acció institucional, del qual aquest informe en recull els resultats.**

Desenvolupament de la sessió

Aquest informe recull els resultats del debat organitzat el passat **8 de març a l'Hotel Gallery de Barcelona**. Van participar **professionals del sector** que presten els seus serveis a través de consultores o empreses, però també **tècnics de l'administració local** amb anys d'experiència.

La sessió o seminari es va dur a terme en horari de 9,30 a 14h, d'acord amb el següent **ordre del dia**:

9.30h	Presentació i benvinguda <i>Del foment de la participació al Llibre verd de la qualitat democràtica</i> A càrrec de Marc Rius, director general de Participació Ciutadana
9.45h	<i>Els processos participatius: entre la mitificació i el risc de manipulació.</i> A càrrec de Fernando Pindado, subdirector general de Participació a l'Àmbit Local
10.15h	Presentació de la dinàmica i inici del debat <i>Contrast del balanç i detecció de les dificultats en els processos de participació a Catalunya</i> A càrrec de l'equip d'ARC Mediació Ambiental
11.15h	Descans
12.15h	Segona part del debat
14h	Conclusions i cloenda

Els **objectius** de la sessió eren:

- Presentar i elaborar conjuntament una possible definició de procés de participació.
- Avaluar el funcionament dels processos de participació
- Proposar accions per a millorar la qualitat dels processos
- Valorar la redacció d'un llibre verd, o altra tipus de norma, per tal de garantir uns mínims de qualitat en el desenvolupament dels processos i altres mecanismes de participació.

Per tal d'ordenar el debat, configurat com un seminari de pluja d'idees, es van sotmetre a deliberació els processos de participació des de diferents aspectes. D'aquesta manera, es presentaven una sèrie d'afirmacions o qüestions, davant les quals els participants s'havien de posicionar:

1. Sobre la importància dels processos:

- 1.1. "Sense processos no hi ha democràcia"
- 1.2. "Els processos gestionen o generen el conflicte?"

2. Sobre qui promou:

- 2.1. "Què pesa més: la societat, el mercat o la institució?"

3. Sobre el seu desenvolupament:

- 3.1. "Millor individus o associacions?"
- 3.2. "Calen indiscutiblement els experts (professionals) per a desenvolupar processos de participació?"

4. Sobre els resultats:

- 4.1. "Sempre ha d'haver consens?"
- 4.2. "Cal definir uns mínims obligatoris i un sistema de garanties?"

Tot i això, prèviament a l'inici de la sessió es van presentar els continguts als participants, per contrastar i detectar algun element a considerar no inclòs en els temes a tractar.

Resultats del debat

Recollim, a continuació, les aportacions sorgides en la sessió d'acord amb l'estructura de continguts presentada anteriorment. Per altra banda, es resumeixen prèviament alguns aspectes que es van destacar a l'inici del debat, així com les consideracions sobre la definició de procés de participació proposta per la Direcció General.

Altres temes a considerar suggerits pels participants:

- La participació és una política transversal i que depèn de la voluntat política. Però ens hem de plantejar si són vàlids tots els motius per iniciar un procés de participació.
- En un procés de participació, hem de diferenciar entre aportacions i conclusions
- És important valorar l'impacte d'un procés de participació, en relació amb la seva capacitat de transferència i aprenentatge del col·lectiu. És a dir, hem de preguntar-nos en quina mesura els processos contribueixen a que la gent pensi-senti-actui més en allò col·lectiu.
- Com definim i marquem els terminis d'un procés: un procés es pot eternitzar? Quan s'allarga en el temps, és el mateix procés o podem considerar que és un altre? Cal diferenciar fases i terminis?
- La nostra comunicació de la intervenció. Cal analitzar com ens expliquem per afavorir que la ciutadania ens entengui.
- Existeix una preocupació pel desencís social dominant alhora d' implicar-se en els processos participatius. Com podem motivar a la participació? Quin rol podem tenir per incitar al debat? Hem de acceptar que estem en un moment de desafecció social més que no pas política ?.
- Hem de ser capaços de gestionar el possible excés de participació que es dona actualment. Davant d'això, hem de preguntar-nos si existeix poca participació o és que és que aquesta és poc efectiva.
- Hem de ser conscients de la capacitat real dels municipis petits en desenvolupar processos de participació, degut a la mancança de pressupost o personal tècnic disponible.
- El debat és més ampli ja que no és tracta d'una crisi de la participació ciutadana, sinó del nostre sistema democràtic en general.
- Analitzar sobre quines polítiques i temes es participa, i qui ho decideix.
- Valorar el rol que han de tenir els tècnics sectorials, experts en el tema sotmès a debat, i quin suport donen als tècnics de participació.

Contrast de la definició de procés de participació

Definició proposada per la Direcció General:

“Seqüència d’actes per aconseguir aportacions personals, a partir del debat contrastat d’opinions diverses sobre qualsevol actuació col·lectiva”

Consideracions per part dels participants:

- Falta especificar l’objectiu de l’execució dels actes (com per exemple, definir polítiques públiques, etc).
- Segons aquesta definició, entenem el procés només com una eina o mitjà.
- Mancaria algun element relacionat amb la cerca de complicitat, o corresponsabilització, per a aconseguir un model de governança.
- Caldria considerar i acotar les tipologies de processos segons els seus trets definitoris: aspectes de planificació, fases, caràcter obert, etc
- Seria necessari incloure aspectes de planificació en la definició. És a dir, cal destacar que no es tracta d’una seqüència d’actes sense cap ordre sinó que responen a una planificació acurada.

1. Sobre la importància dels processos

1.1. “Sense processos de participació no hi ha democràcia”

- No només els processos són garantia de democràcia, però sí són un element de millora de la seva qualitat.
- La democràcia és un concepte que mai ha tingut una veritable aplicació del què realment comporta. Els processos de participació són la eina per implicar i incorporar a la ciutadania, motiu pel qual sense ells no hi ha democràcia.
- En un sentit ampli, sense espais de deliberació la democràcia estaria coixa.
- Els processos de participació permeten desenvolupar la democràcia.
- Els processos de participació no són la única eina per a millorar la qualitat democràtica, si més no tal i com s’organitzen i desenvolupen actualment, però cal que els nostres representants contrastin amb la ciutadania les seves decisions.
- La democràcia i els processos de participació haurien d’anar associats, ja que la construcció col·lectiva (de polítiques, valors, etc) és una tasca àmplia i que associa diversos aspectes o vessants. De fet, a l’actualitat

les administracions locals també contrasten i debaten sobre les seves polítiques, sense ajuda de professionals.

- Sense la interacció entre les persones s'afebleix la democràcia. La construcció col·lectiva, que possibilita el desenvolupament de processos de participació, potencia la democràcia.
- La democràcia és un procés de construcció col·lectiva, pel qual el poder recau en el poble. Sense aquest poder popular no existeix la democràcia. El marc legal actual permet aquesta construcció, motiu pel qual s'han de desenvolupar processos de participació per lluitar contra una certa perversió que pot anar associada al sistema de representació política.

- Depèn del què entenguem com a procés. Si un procés de participació és una forma de fer, una metodologia, no són imprescindibles perquè hi hagi democràcia. Si els entenem com un concepte més ampli, d'acord amb les anteriors idees, serien necessaris.
- Els processos de participació milloren la democràcia, però és agosarat afirmar que sense ells no existeix la democràcia. Els processos afegixen qualitat però no resten essència.
- Si entenem els processos com una eina d'acció institucional, cal considerar que en anys anteriors no es duïen a terme però existia igualment la democràcia.
- És veritat que els processos poden millorar la qualitat democràtica, però cal plantejar-se quin tipus de processos i sobre quins temes, i a quin tipus de democràcia ens referim. Cal considerar, també, les múltiples cares i vessants que té la democràcia (econòmica, política, etc).
- És important fomentar que la gent s'impliqui en els debats polítics, però cal reconèixer que per molts ciutadans la democràcia és el dret a decidir, fet que no es dóna en els processos de participació.
- Cal fugir d'afirmacions taxatives, ja que és important analitzar quina mena de processos són realment efectius i milloren les decisions, i quins no.
- La democràcia és un concepte més ampli que inclou drets i llibertats. D'acord amb aquesta afirmació, els processos milloren les polítiques i la presa de decisions, però no són condició per desenvolupar la democràcia.
- La democràcia existeix sense el desenvolupament de processos de participació.
- Un apunt per a la reflexió és que els processos de participació no poden dependre de la voluntat d'un responsable polític. Per altra banda, la democràcia existeix al marge d'aquest fet.
- Els processos milloren la qualitat democràtica però s'ha d'analitzar en què i en quina mesura. En aquest sentit, alguns processos ajuden a la presa de decisions i altres poden empitjorar la situació i dificultar la presa de decisió.
- Aquesta afirmació serà certa en relació amb la concepció que tinguem de procés de participació, ja que pot ser un valor en sí mateix o un mitjà.

Aspectes a destacar:

Els processos de participació, **entesos com un concepte més ampli** (com un valor):

- ✓ No són garantistes de la democràcia, però són una **eina que millora** la seva qualitat.
- ✓ Són una eina que **permet la construcció col·lectiva** i, per tant, el desenvolupament de la democràcia.
- ✓ La **democràcia, sense l'existència d'espais de deliberació, estaria limitada i afeblida.**

Els processos de participació, **entesos com una eina o metodologia**:

- ✓ **Milloren la democràcia**
- ✓ **Milloren les polítiques i la presa de decisions**
- ✓ Com a eina que són, **poden millorar** la qualitat democràtica **o la poden empitjorar.**
- ✓ Cal ser curosos amb la seva organització perquè no perjudiquin el desenvolupament des les polítiques públiques.

1.2. “Els processos de participació gestionen o generen el conflicte?”

- Els processos de participació gestionen el conflicte, però en ocasions també el generen. Hi ha conflictes molt arrelats sobre els quals no es pot fer participació sinó mediació.
- Els processos permeten que el conflicte aflori, surti a la llum. Sense els processos els conflictes podrien esclatar en altres moments.
- La finalitat d'un procés de participació és sempre i també gestionar el conflicte, com aspecte inherent a la diversitat. El conflicte sempre hi és i per això és necessari gestionar-lo.
- Un procés de participació genera un conflicte, en tant que el posa en evidència i posteriorment el gestiona.
- Per si sol un procés de participació no soluciona un conflicte sinó que permet complementar-lo. En aquest sentit, no hi posa solucions però permet gestionar-lo.
- En la planificació de qualsevol procés de participació cal incloure la realització d'una diagnosi de la situació actual. Si el conflicte detectat és fort procedeix desenvolupar processos de mediació. Finalment, es pot portar a terme la participació sobre el tema en qüestió.
- El procés de participació ha d'ajudar a gestionar un conflicte, per això cal preguntar-se si un procés és correcte o adequat en la mesura en que no ha permès emergir el conflicte.

- Els processos de participació poden servir per a gestionar un conflicte però no seria realista i adequat pensar que es desenvolupen específicament per a dur a terme la gestió o solució del problema.
- Una altra manera d'enfocar-ho és que l'aparició d'un conflicte genera l'organització de processos de participació (com a eina per a la seva visualització i gestió).
- Cal diferenciar el conflicte de l'aparició de desacords fruit de la diversitat d'opinions. Un procés de participació gestiona els acords i desacords sobre un tema, però no és la eina adient per a la gestió d'un conflicte, ja que per aconseguir aquest objectiu caldria fer mediació.
- Un conflicte pot sorgir quan es desenvolupen processos de manera incorrecta.

Aspectes a destacar:

- ✓ Els processos de participació **permeten que el conflicte emergeixi**.
- ✓ Els processos **poden ajudar a gestionar el conflicte**.
- ✓ **Cal realitzar un diagnòstic** per conèixer la situació actual abans d'engegar un procés de participació.
- ✓ Cal **diferenciar el conflicte dels desacords** fruit de la diversitat d'opinions
- ✓ Poden néixer conflictes quan es desenvolupen processos de participació de manera incorrecta.

2. Sobre qui promou

2.1. “Què pesa més: la societat, el mercat, o la institució?”

Consideracions sobre EL MERCAT ...

- El mercat té molts recursos, i els recursos és allò que mana per organitzar un procés de participació. Per excel·lència es considera que el mercat és el gran promotor.
- El mercat és l'element central a l'hora d'encapçalar els processos de participació.
- En ocasions les empreses són les encarregades de desenvolupar tasques que haurien de realitzar els tècnics de les administracions. En aquest sentit, es considera que els professionals haurien de ser facilitadors dels debats i no qui portés el pes del procés.

- És veritat que el mercat també inclou a empreses que poden “jugar brut”, però la majoria porten a terme la seva tasca d’acord amb uns valors importants dins el marc de la millora de la democràcia, fet que les institucions no tenen present ni saben reconèixer.
- Últimament es detecta falta d’ètica dins aquest sector, en tant que alguns col·lectius s’ofereixen com a empresa subministradora de serveis.
 - És el cas, per exemple, del Col·legi de Sociòlegs i Politòlegs, que enlloc d’actuar com un col·lectiu professional ofereix els seus serveis com una empresa.
 - També es comenta que la Universitat entra al mercat portant a terme processos. El seu paper hauria de ser d’anàlisi i revisió dels mateixos, no el responsable de la seva conducció.
- Cal ser responsables amb el rol de cadascú. Si el mercat promou però no hi ha voluntat política de fons, és una utilització. Cal ser exigents amb els requisits.
- Alguns comentaris en relació amb la ordre de subvencions per al foment de la participació de les administracions locals que publica la Direcció General:
 - Genera expectatives de recursos. Tot i que no sempre és a les administracions locals, ja que en ocasions són els professionals els que veuen possibilitats de contractació.
 - Algunes consultores truquen a la Direcció General per assessorar-se, tasca que haurien de portar a terme els tècnics de les administracions locals.
 - En ocasions són les consultores qui presenten projectes als ajuntaments recomanant que sol·licitin subvenció a la Direcció General. I cal ser realistes amb aquesta eina, ja que ens hem de plantejar que no és equilibrat presentar projectes de gran quantia (com 16.000€) per a realitzar un procés en un municipi de menys de 200 habitants.
- El mercat té una doble vessant: com a consultores (que faciliten els debats), o com a participants (perquè defensen uns determinats interessos econòmics).

Consideracions sobre LA SOCIETAT ...

- La societat és la que més necessita de recursos per organitzar processos de participació. Li cal suport econòmic i recolzament tècnic. Cal plantejar-se com podem reforçar aquells processos que sorgeixen a iniciativa de l'àmbit social.
- La ciutadania hauria de ser capaç d'encapçalar i iniciar processos de participació.
- S'aspira a que sigui la societat qui tiri endavant les iniciatives i els processos. Per això, és necessari desenvolupar una norma que permeti i possibiliti obrir noves eines a l'abast de la ciutadania, per tal que aquesta reconegui la importància d'implicar-se en la política i en els afers

col·lectius. Els ciutadans han reconèixer el dret de participació com un dret universal en interès de la societat.

Consideracions sobre LA INSTITUCIÓ ...

- Alguns comentaris en relació amb la ordre de subvencions per al foment de la participació de les administracions locals que publica la Direcció General:
 - Cal destacar que les administracions locals més petites ho veuen com un possible recurs a aprofitar. Això provoca un efecte pervers, ja que en ocasions se sol·licita la subvenció sense tenir clar el contingut (que és aportat o ofertat per una empresa). D'aquesta manera el tema que se sotmet a participació no respon al debat polític de l'Ajuntament i produeix desequilibri d'expectatives.
 - Provoca que alguns ajuntaments depenguin d'aquest suport econòmic per a desenvolupar les seves polítiques de manera participativa.
- Falta reflexió política darrera els processos que es promouen. En alguns casos s'organitzen processos per obligació normativa i no per voluntat de l'administració que l'encapçala, i acaben sent els externs o professionals els que aporten els motius per fer-ho. Això ens ha de portar a plantejar-nos què és el que no s'està fent bé.
- Tot i que les consultores siguin les que assessorin, cal tenir sempre present que qui decideix i "signa la resolució" d'inici del procés és l'Administració Pública (la resolució vàlida la voluntat política de qui ho promou). Els processos responen, doncs, a una voluntat política ja que és l'administració qui decideix que es porti a terme.
- Si cadascú es responsabilitza del seu rol en el desenvolupament d'un procés de participació no ens hauríem de plantejar qui els impulsa. Tot i això, qui els acaba promovent i hi destina recursos econòmics és l'administració. Davant la realitat actual (en què no sempre sembla que sigui així) ens hauríem de plantejar què no funciona.
- En termes generals els processos són encapçalats per les administracions. Però acaben liderant i conceptualitzant el projecte les consultores. Per això s'ha de diferenciar entre qui promou i qui desenvolupa un procés.
- Els tècnics de les administracions locals també desenvolupen processos de participació sense l'ajuda de consultores. Es considera que són projectes més artesanals i propers al territori (al contrari que algunes consultores que organitzen processos de manera més immediata, ràpida i estereotipada).
- Les institucions haurien de plantejar-se que no sempre calen processos de participació. Cal criteri a l'hora d'engegar-los. Es demanda, doncs, que s'organitzin menys processos però ben fets i amb contingut adequat.

Aspectes a destacar:

- ✓ **La societat hauria d'engegar més processos** de participació, fet que **no poden realitzar per falta de recursos** i recolzament. Cal empoderar la ciutadania per organitzar els seus propis projectes.
- ✓ **La institució és la que promou habitualment** els processos de participació. Tot i això, ens trobem davant d'algunes **dificultats o problemàtiques**:
 - En ocasions **es carrega la força i impuls en les consultores**. En el repartiment de rols cal aclarir qui promou i qui desenvolupa.
 - Algunes vegades **són les consultores les que ofereixen els projectes a les administracions**, motiu pel qual són processos allunyats del debat polític del territori.
 - Es desenvolupen **processos per obligatorietat normativa**, motiu pel qual **no hi ha veritable voluntat política** darrera i és la consultora qui aporta la motivació i el contingut.
 - **No és adequat organitzar processos per la simple raó de fer-ho**. Cal que tinguin contingut i objectius clars.
 - Les **empreses acaben responsabilitzant-se de tasques que haurien de realitzar els tècnics de les administracions**.
- ✓ **El mercat juga un paper important**, ja que és qui té recursos.
- ✓ Últimament hi ha **falta d'ètica** en el sector, ja que altres col·lectius (com universitats o col·legis professionals) acaben oferint serveis com a empreses.
- ✓ En relació amb **l'ordre de subvencions** per a les administracions locals que publica la Direcció General:
 - **Perill per les expectatives de recursos**, per part de les administracions locals però també de les consultores.
 - Acaben creant-se **projectes que no responen a necessitats concretes** (són les consultores qui ofereixen projectes a les administracions locals).
 - Es produeix un efecte pervers, ja que les **administracions locals depenen d'aquest suport** per desenvolupar les seves polítiques.

3. Sobre el seu desenvolupament

3.1. “Millor individus o associacions?”

Consideracions a favor de reforçar la participació dels INDIVIDUS ...

- L'important són les persones (no els individus), i la seva experiència i saber. Cal posar en comú les diferents experiències i visions sobre les que es vol actuar.
- Individus com una manera de cercar la representativitat (entesa com a diversitat) de discursos. Tanmateix, cal ser curosos amb les anàlisis de la participació ja que perquè hagi assistit un jove, per exemple, no vol dir que hagi participat la joventut.
- Cal prioritzar la participació dels individus però no anul·lant la participació de les associacions.
- S'ha de complementar la participació de les associacions i la dels individus a nivell particular.
- Les associacions estan més organitzades i és més fàcil dirigir-se a elles. Per això és necessari actualment arribar als ciutadans individuals i analitzar com podem arribar a ells.
- S'ha de reforçar la participació individual per ampliar el ventall dels participants habituals.
- Ens hem de plantejar com convidar a participar a les persones de forma individual. Quan el tema té a veure amb una experiència vital que pot ser transformadora és més fàcil que puguin participar. En altres ocasions és més difícil.
- A una part de la societat no li resulta atractiu formar part d'una associació, però hem d'oferir-los espais on poder socialitzar-se.
- S'alerta del perill de difondre un discurs “il·lustrat” sobre la participació, doncs és llunyà als ciutadans a títol individual i pot provocar que no se sentin cridats a participar. Cal, doncs, un debat previ sobre si entenem la participació com un valor o com un mitjà/instrument. Ambdós enfocaments són correctes però quan la considerem com un valor és més distant a la ciutadania.
- La participació individual és necessària per contrarestar les mancances actuals de les associacions, en relació amb la seva representació i funcionament. Però en cada procés cal plantejar-se qui ha de participar i com ens dirigim a ells.
- Cal buscar noves fórmules per dirigir-nos a altres col·lectius o a ciutadans individuals. Actualment, només participen entitats molt vinculades a l'administració o a un partit polític, o bé aquelles a les que podem arribar sense gaire esforç. És necessari considerar que l'índex de participants

està esbiaixat i que cal obrir noves vies.

- Hem de ser curosos a l'hora de decidir a qui convidem a participar, ja que si convidem només a associacions tenim el perill de deixar fora del debat a dones, joves i infants, els quals tenen menys tendència a associar-se.
- Un procés de participació és una part i/o eina per aconseguir la democràcia, la qual se sustenta en un dret de l'individu. En aquest sentit, és necessari que les institucions s'impliquin i fomentin la construcció de ciutadania.

Consideracions a favor de reforçar la participació de les ASSOCIACIONS ...

- Cal que les associacions participin però tenint present el nivell de representació de les mateixes.
- La participació de les associacions pot ser una oportunitat ja que a través d'elles (són una "antena" al territori) podem transferir la informació i convidar a la participació individual.
- Aquesta dicotomia no té sentit ja que les persones que tenen interès en participar s'agrupen i/o associen. La participació ciutadana, tal i com la desenvolupem, no és una forma de fer participar a aquells ciutadans que no estan associats.
- Cal reflexionar si totes les opinions valen igual. Un ciutadà a títol individual presenta només la seva opinió però una associació manifesta una idea contrastada al sí de la seva entitat.
- Aquesta afirmació és simplificar un debat més complex, ja que cal estudiar com s'organitzen les institucions, com funcionen, però també com s'organitzen aquells que no estan organitzats.
- Aquest debat no es portaria a terme si el món associatiu no estigués en crisi. Dins un procés, tant individus com associacions són persones. Un enfocament és complement de l'altre.

Aspectes a destacar:

- ✓ Cal **combinar la participació dels ciutadans a títol individual amb la participació de les associacions**, però cal, especialment, **reforçar la participació dels individus** com una manera de:
 - **Ampliar la diversitat d'opinions** en un debat
 - **Ampliar, també, el ventall de participants**
 - **Contrastar la mancança actual (crisi) de les nostres associacions**
 - **Oferir espais de socialització** per aquells que no estan organitzats
 - Ens basem en un **dret individual**
- ✓ La **participació de les associacions**, ens permet:
 - **Escollir opinions contrastades** (les seves aportacions tenen més pes)
 - **Difondre el senyal** al territori per provocar un augment de participants
- ✓ Tot i això, cal **analitzar quin és el funcionament i estructura actual del món**

associatiu.

- ✓ **Les persones que tenen interès en participar en afers col·lectius s'associen.**
- ✓ **Si no possibilitem la participació dels individus en els processos, podem deixar al marge dels debats a les dones, joves i infants.**
- ✓ **Hem de buscar noves vies per fomentar i facilitar la participació de la ciutadania no organitzada.**
- ✓ **Per poder arribar a la ciutadania a títol individual, és necessari aclarir un debat més ample relacionat amb com entenem la participació: com a valor o com a instrument.**

3.2. “Calen indiscutiblement els experts (professionals) per a desenvolupar processos de participació?”

- A ningú se li acudiria fer un pont sense l'assessorament d'un tècnic especialitzat. Amb els temes socials es tendeix a fer-ho sense tenir en compte l'expertícia. Per desenvolupar un procés, doncs, cal també comptar amb experts.
- Indiscutiblement, cal la col·laboració d'experts en el moment en què la ciutadania ha de desenvolupar els seus drets i calen garanties per encertar en l'actuació.
- Cal saber fer i tenir experiència. Tot i això, el coneixement s'ha de compartir, socialitzar i multiplicar, per ampliar l'impacte.
- Els experts son les persones que faciliten el procés i fan que sigui possible. Però aquest facilitador no hauria de ser un savi que es mira la realitat amb distància i des d'una posició privilegiada.
- És necessari la col·laboració d'experts en diferents camps i àmbits. És a dir, tècnics de les administracions, persones de l'àmbit universitari, consultores, associacions, etc, per poder ampliar la mirada i ser més flexible.
- Si definim un procés com una forma de fer pauta i que consta de diverses fases, cal comptar amb l'assessorament d'experts. Per altra banda, no significa que siguin només els professionals que treballen en consultores o provenen de l'àmbit universitari. També calen professionals que siguin, per sobre de tot, demòcrates; és a dir, que tinguin presents els conceptes i valors democràtics.
- Actualment, s'està en un procés d'elaboració i definició dels professionals que es dediquen a aquest àmbit. Per això hem d'anomenar-nos experts en participació, com a persones que ja compten amb experiència. Cal revaloritzar la professió.

Aspectes a destacar:

- ✓ És necessari comptar amb la col·laboració d'experts a l'hora d'engegar i realitzar processos de participació.
- ✓ Considerem **experts** a totes les **persones que treballen en aquest àmbit**, i que des d'una **mirada multisectorial compten amb experiència en el sector**: tècnics de les administracions, consultores, associacions, universitats, etc.
- ✓ La presència d'experts **ajuda a encertar amb l'actuació**.
- ✓ Cal que els experts **tinguin presents els valors i principis democràtics**.
- ✓ Hem de **socialitzar** i compartir **l'experiència** per poder ampliar l'impacte.

4. Sobre els resultats

4.1. "Sempre ha d'haver consens?"

- S'ha de trobar el consens tot i que aquest pot ser el fet d'arribar a la conclusió que els participants no estan d'acord, o no del tot. S'han d'ordenar els debats, sinó aquests només serveixen per fer bullir l'olla, però d'entrada cal aclarir que el diàleg té uns objectius molt concrets.
- Ha d'haver consens, entès com una idea que fruit del debat suposa un apropament argumental entre les diferents postures.
- Cal cercar el consens, però admetent que no és un fracàs si no el podem aconseguir. Però s'ha d'intentar aconseguir.
- Un procés de participació suposa un procediment de construcció col·lectiva, el qual serà possible com més a prop acabin estan les diferents postures.
- Hem de cercar el consens, quan aquest és entès com a:
 - Una voluntat d'aproximació
 - Un procés de construcció col·lectiva
 - La síntesi per clarificar en quins àmbits estem d'acord (per clarificar posicionaments)
 - Una via per relacionar diferents posicionaments
- El consens és important també per saber en què no estem d'acord. El més difícil, i el què seria un fracàs, és no saber on estem.

- L'afirmació és molt taxativa, ja que si ens plantejem que el principal objectiu dels processos és cercar el consens ens podem frustrar en les ocasions en què aquest no és possible. Amb els processos es cerca el debat i, si és possible, aconseguir el consens.
- Estem condicionant el debat si la finalitat del mateix és cercar l'acord, ja que no podem carregar aquest pes en un procés de diàleg i de participació. La finalitat és el propi debat. Hem de recordar que per arribar a acords existeixen altres mecanismes. Si el consens és arribar a una conclusió unànime, no cal sempre cercar el consens.
- El més important en un debat és que hi tinguin cabuda totes les postures. Si a més hi ha consens millor, però no sempre ha d'haver-hi o aquest no és possible. Fer el retorn dels resultats del debat és una manera de visualitzar aquests apropaments i, també, divergències.
- Si ens acabem centrant en el consens, acabarem repetint escenaris de la democràcia representativa que no funcionen, com els plenaris d'ajuntaments. En el procés de participació es projecten elements que serien objecte d'altres eines.

Aspectes a destacar:

- ✓ Sempre **ha d'haver consens, quan aquest és entès** com a:
 - Una **voluntat d'apropament**
 - Un **procés de construcció col·lectiva**
 - La síntesi per **clarificar en quins àmbits estem d'acord** (clarificar posicionaments)
 - Una via per **relacionar diferents posicionaments**

Hem de cercar el consens, però no és un fracàs no arribar-hi.
- ✓ **No** sempre ha d'haver consens, **quan aquest és entès** com a:
 - Un **acord unànime** entre totes les postures

D'acord amb aquesta segona concepció, condicionem el debat quan l'únic objectiu és cercar el consens.
- ✓ S'ha de recordar que **l'objectiu d'un procés és cercar el debat.**

4.2. “Cal definir uns mínims obligatoris i un sistema de garanties?”

Partint de la base que tots els participants estaven d'acord en què calen uns mínims i és necessari establir un sistema de garanties, es va desenvolupar aquest punt en clau

propositiva. Tot i això, el debat es va centrar en els mínims exigibles per a dur a terme de manera exitosa un procés de participació, i es va considerar que seria objecte d'una segona sessió proposar mesures per a garantir-los.

- **Situar l'abast i els límits del propi procés.** Establir unes normes clares per ordenar el debat i visualitzar la seva utilitat. Aquests límits vindran definits en funció dels continguts i de la voluntat política que hi hagi al darrera. Cal ser transparents des d'un inici i presentar les "normes del joc".
- Marcar uns **indicadors d'avaluació previs** a la organització del procés.
- **Voluntat política** que el recolzi i destinar **recursos tècnics**. Aconseguir que l'equip encarregat de la seva organització (polítics, tècnics i consultores) sigui compacte.
- **Reconèixer l'experiència associativa**, a partir del seu estudi i anàlisi, per tal de recuperar formes de treballar i conèixer experiències existoses.
- Mostrar **voluntat i motivació** per canviar les coses.
- **Negociar, reconèixer i respectar** (com a disposició per relacionar-se i aprendre d'altres experiències) a tots els agents implicats i participants.
- **Defensar i fer complir el dret d'informació i comunicació**. Garantir l'accés als mitjans de comunicació.
- **Reconèixer i reservar temps prèviament per plantejar el procés**, de manera que es pugui resituar la proposta, incloent una fase de disseny i anàlisi en cada procés de participació.
- **Fer complir el dret dels participants d'un procés a disposar prèviament de la informació**.
- Incorporar en els processos una **sessió prèvia de caràcter pedagògic adreçat a responsables polítics i tècnics**.
- **Distingir el procés de participació de la decisió presa a executar**, fent veure la diferència entre la legitimitat del procés i la legitimitat dels resultats.
- **ESTABLIR ELS MÍNIMS DE QUALESVOL PROCÉS I LES SEVES GARANTIES D'ACOMPLIMENT PER MITJÀ DE L'APROVACIÓ D'UNA LLEI O NORMA.**

Barcelona, 8 de març de 2010